

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

رساله جهت اخذ درجه دکتری روابط بین الملل

عنوان رساله:

روندهای امنیتی جهان آینده تا ۲۰۲۵؛ فرصت ها و چالش های جمهوری اسلامی ایران

استاد راهنما:

دکتر حسین سلیمی

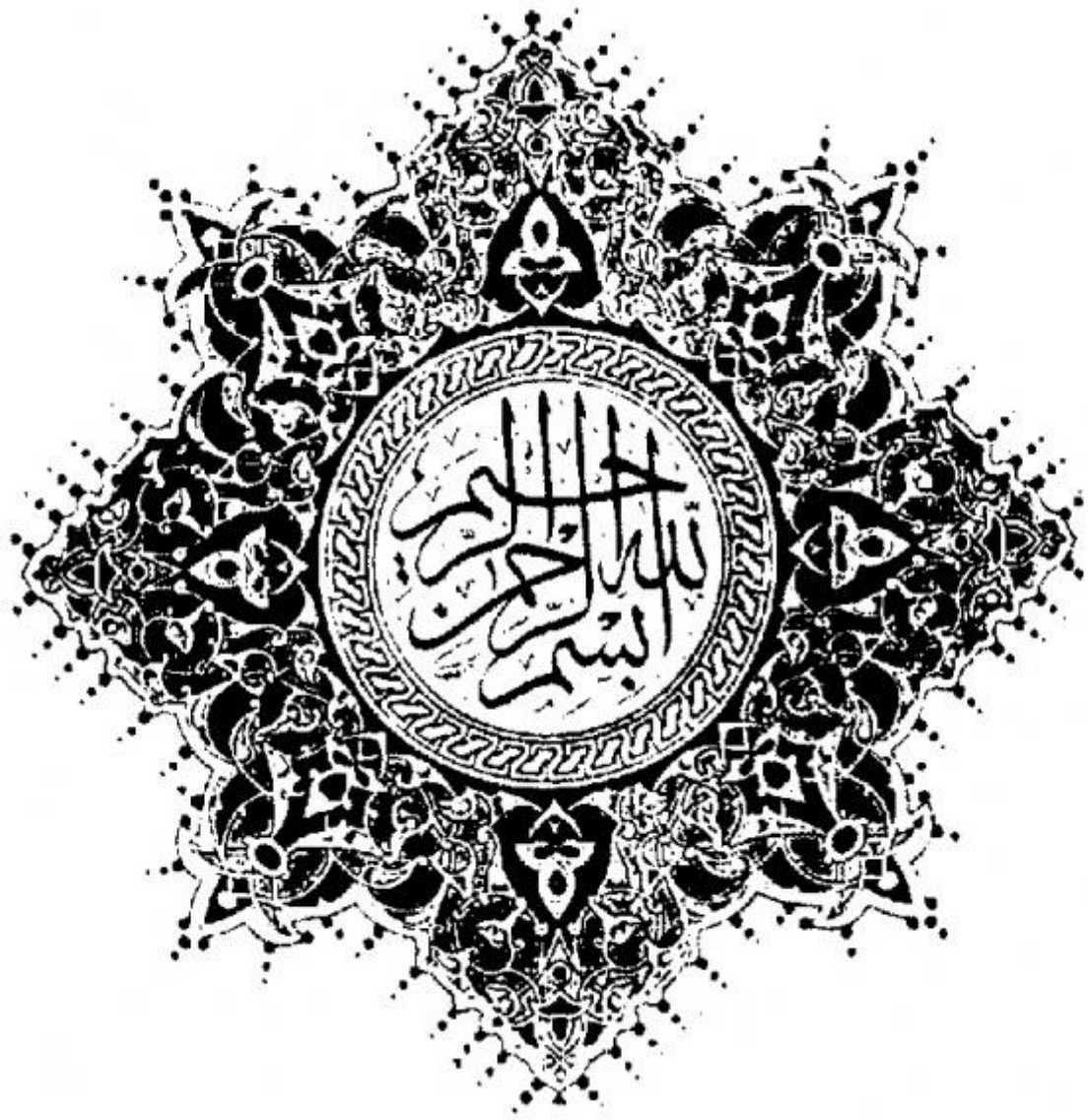
اساتید مشاور:

دکتر سید جلال دهقانی فیروزآبادی

دکتر اصغر جعفری ولدانی

نگارنده: فرزاد رستمی

زمستان ۱۳۹۰

سپاسگزاری

نمی توانم معنایی بالاتر از تقدیر و تشکر بر زبانم جاری سازم و سپاس

خود را در وصف استادان خویش آشکار نمایم، که هر چه گویم و

سرایم، کم گفته ام.

با سپاس بی پایان از استادان بزرگواری که در نگارش این پایان نامه صادقانه مرا یاری نمودند و قطعاً این کار بدون کمک و راهنمایی های این عزیزان میسر نبود: جناب آقای دکتر حسین سلیمی که به عنوان استاد راهنما در طول مدت نگارش این پایان نامه بی دریغ به ارائه راهنمایی های ارزنده خود اینجانب را یاری دادند و جناب آقای دکتر سیدجلال دهقانی فیروزآبادی، جناب آقای دکتر اصغر جعفری ولدانی، جناب آقای دکتر حسین دهشیار، جناب آقای دکتر اصغر افتخاری و جناب آقای دکتر سیدیحیی رحیم صفوی.

این مجموعه را به پدر و مادر بزرگوارم تقدیم می‌کنم:

به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و از خودگذشتگی؛

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در این سردترین روزگاران بهترین

پشتیبان است؛

به پاس قلب های بزرگشان که فریادرس است و سرگردانی و ترس در پناهمان به شجاعت

می‌گراید.

چکیده

نویسنده در تحقیق حاضر به دنبال شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های احتمالی فراروی جمهوری اسلامی ایران در سه حوزه تحولات نظام بین‌الملل، امنیت انرژی و جنگ‌های آینده است. شناخت این فرصت‌ها و چالش‌ها در حوزه‌های مذکور بر اساس روندهای ۲۰۲۵ و همچنین سناریوسازی به شیوه دلفی انجام می‌پذیرد. نویسنده بر اساس چارچوب تئوریک مکتب کپنهاک تحولات نظام بین‌الملل و امنیت انرژی را به عنوان بستر فرآیند شکل‌گیری جنگ‌های آینده دانسته و تاکید این تحقیق نیز بر بررسی جنگ‌های آینده و سناریوسازی در این زمینه است. علیرغم نگارش سناریوها در سایر حوزه‌های مورد اشاره در تحقیق، مهمترین سناریوهای جنگ‌های آینده عبارت است از: الف- اگرچه جنگ اطلاعات در آینده نقش محوری را خواهد داشت اما همچنان قدرت نظامی کلاسیک تعیین‌کننده جایگاه قدرت‌ها در عرصه نظام بین‌الملل است؛ ب- محتمل است که در فضای جنگ‌های آینده محور رقابت بر سر حوزه‌های سنتی جای خود را به حملات سایبری و اخلال در زیرساخت‌های فناوری طرفین خواهد داد؛ ج- تقابل ایالات متحده با جمهوری اسلامی ایران در آینده در حوزه جنگ‌های اطلاعاتی در ابعاد جدیدی ادامه خواهد یافت.

فهرست مطالب

۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۱	۱. طرح مسال
۵	۲. ضرورت، اهمیت و اهداف تحقیق
۱۰	۳. سوال اصلی
۱۰	۴. سوالات فرعی
۱۱	۵. فرضیه (سناریو)
۱۶	۶. متغیرهای تحقیق
۱۶	۷. تعریف مفاهیم و عملیاتی کردن متغیرها
۱۶	۸. ادبیات موضوع
۲۵	۹. روش تحقیق
۲۷	۱۰. سازماندهی تحقیق

۳۱ **فصل دوم: نظریه های روابط بین الملل و امنیت**

۳۲	مقدمه
۳۳	گفتار اول: تئوری های جریان اصلی و امنیت
۳۳	۱. رئالیسم
۳۵	۲. نئورئالیسم
۳۷	۳. رئالیسم نئوکلاسیک
۴۱	۴. لیبرالیسم
۴۲	۵. نئولیبرالیسم

۴۵	گفتار دوم: تئوری های جریان میانه و امنیت
۴۵	سازه انگاری
۴۹	گفتار سوم: تئوری های پساساختارگرا
۴۹	۱. نظریه انتقادی
۵۲	۲. پست مدرنیسم
۵۶	گفتار چهارم: مکتب کپنهاک
۵۶	۱. توضیح مکتب کپنهاک
۵۹	۲. تبیین نظری جنگ های آینده بر اساس مکتب کپنهاک
۶۴	جمع بندی
۶۵	پی نوشت ها
۶۸	فصل سوم: آینده پژوهی (کلیات)
۶۹	مقدمه
۷۰	گفتار اول: مبانی نظری آینده پژوهی
۷۲	گفتار دوم: مروری بر تاریخچه آینده پژوهی
۷۴	گفتار سوم: تعریف و تبیین آینده پژوهی؛ ضرورت و اهداف آن
۷۴	۱. مفهوم آینده پژوهی
۷۷	۲. ضرورت آینده پژوهی
۷۸	۳. اهداف مطالعات آینده پژوهی
۸۰	گفتار چهارم: روش های آینده پژوهی
۸۰	۱. نگرش و قضاوت متخصصان
۸۰	۲. تحلیل اهداف
۸۰	۳. شبیه سازی
۸۱	۴. چشم اندازسازی

۸۱	۵. پس نگری
۸۲	۶. درخت های تصمیم گیری
۸۳	۷. مدلینگ
۸۳	۸. تحلیل تاریخی
۸۳	۹. طوفان فکری
۸۴	۱۰. دلفی
۸۶	۱۱. سناریو نویسی
۸۸	گفتار ششم: بررسی جایگاه علم آینده پژوهی در ایران
۹۱	گفتار هفتم: مروری بر تجارب آینده پژوهی
۹۴	جمع بندی
۹۶	پی نوشت ها
۹۹	فصل چهارم: تحولات آینده نظام بین الملل
۱۰۰	مقدمه
۱۰۱	گفتار اول: بررسی قطبیت در نظریه روابط بین الملل
۱۰۴	گفتار دوم: نظریه انتقال قدرت
۱۰۶	گفتار سوم: قطبیت در نظام بین الملل
۱۰۸	گفتار چهارم: بررسی مولفه های اثرگذار بر تحول در ماهیت نظام بین الملل
۱۰۹	۱. شکل گیری بازیگران جدید در محیط بین الملل
۱۰۹	۲. افکار عمومی
۱۱۰	۳. گسترش دموکراسی
۱۱۱	۴. جهانی شدن
۱۱۲	۵. چندبعدی شدن امنیت
۱۱۳	۶. رشد منطقه گرایی

۱۱۴	۷. تغییرات در قدرت بازیگران
۱۱۷	گفتار پنجم: ایران و ساختار نظام بین الملل
۱۲۰	گفتار ششم: تحولات آینده نظام بین الملل؛ روندهای امنیتی جهان تا ۲۰۲۵
۱۲۱	۱. آمریکا
۱۲۲	۲. چین
۱۲۳	۳. روسیه
۱۲۳	۴. اروپا
۱۲۴	۵. ژاپن
۱۲۵	۶. هند
۱۲۵	۷. برزیل
۱۲۷	جمع بندی
۱۲۸	پی نوشت ها
۱۳۱	فصل پنجم: آینده امنیت انرژی
۱۳۲	مقدمه
۱۳۳	گفتار اول: امنیت انرژی
۱۳۵	گفتار دوم: امنیت انرژی و امنیت بین الملل؛ وابستگی متقابل
۱۳۷	گفتار سوم: حوزه امنیت انرژی؛ تحولات و دگرگونیها
۱۴۰	گفتار چهارم: امنیت انرژی و قدرت های بزرگ
۱۴۰	۱. آمریکا و امنیت انرژی
۱۴۳	۲. چین و امنیت انرژی
۱۴۵	۳. روسیه و امنیت انرژی
۱۴۹	۴. اتحادیه اروپا و امنیت انرژی
۱۵۱	۵. هند و امنیت انرژی

۱۵۳	گفتار پنجم: ایران و امنیت انرژی
۱۵۳	۱. ژئوپولیتیک انرژی ایران
۱۵۴	۲. بررسی نقش و جایگاه ایران در مباحث امنیت انرژی
۱۵۵	۳. ژئوپولیتیک انرژی و امنیت ملی ایران
۱۵۶	گفتار ششم: روندهای آینده امنیت انرژی
۱۶۴	جمع بندی
۱۶۳	پی نوشت ها
۱۶۷	فصل ششم: جنگ های آینده
۱۶۸	مقدمه
۱۶۹	گفتار اول: مروری بر تاریخچه جنگ ها
۱۷۰	گفتار دوم: جنگ های سنتی و نوین
۱۷۴	گفتار سوم: جنگ اطلاعات
۱۷۷	۱. ویژگی های جنگ اطلاعات
۱۷۹	۲. انواع جنگ اطلاعات
۱۸۷	۳. قدرت های بزرگ و جنگ اطلاعات
۱۹۱	گفتار چهارم: ماهیت منازعات آینده
۱۹۱	۱. اهمیت روزافزون اطلاعات
۱۹۲	۲. تحول در توانمندی کشورها و پتانسیل های جنگی غیر متعارف
۱۹۲	۳. گسترش حوزه منازعات فراتر از عرصه های جنگ سنتی
۱۹۲	۴. منازعات آینده در حوزه انرژی
۱۹۶	جمع بندی
۱۹۸	پی نوشت ها

۲۰۱	فصل هفتم: تحلیل داده ها و یافته های تحقیق
۲۰۲	مقدمه
۲۰۳	۱. شیوه نمونه گیری
۲۰۴	۲. ابزار گردآوری داده ها
۲۰۵	۳. مراحل اجرای کار
۲۰۸	۴. تحلیل داده ها (یافته ها)
۲۰۸	۴-۱. توصیف پاسخگویان
۲۱۱	۴-۲. توصیف و تحلیل گویه های اصلی
۲۳۶	جمع بندی
۲۳۹	پی نوشت ها
۲۴۰	نتیجه گیری (سناریوها)
۲۶۴	کتابنامه

فصل اول

کلیات تحقیق

۱- طرح مساله

امروزه در عرصه تحولات جدید جهانی رشته مطالعات آینده^۱ باب جدیدی در احاطه بر موضوعات جدید جهانی پیش روی بشر قرار داده است. پایان جنگ سرد، تغییر در مرزهای سیاسی و اقتصادی، دستیابی بیشترین تعداد افراد کشورها به وسایل ارتباطی و اطلاعاتی جدید، تأثیر روزافزون علم و فناوری در شکل گیری آینده، پدید آمدن مسائل عظیم چند بعدی با وجود گوناگون علمی، اقتصادی، فن شناختی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی که تشریک مساعی کشورهای متعددی را می طلبد، نقش محوری دانش و پژوهش برخی از مهمترین مشخصه های نگاه به آینده است. موارد یاد شده و مواردی دیگر از این قبیل نشان دهنده چندبعدی شدن حوزه های امنیت در جهان معاصر و اهمیت مطالعه آنها جهت تدوین راهبردهایی برای آینده است. در این میان و با توجه به اینکه تحول در ماهیت قدرت ملی به نوعی امنیت ملی کشورها را تحت تاثیر قرار می دهد. دولتها، سازمانها و ملت ها باید تغییر و تحولات موجود و آینده را بهتر و بیشتر درک نمایند چرا که ما همگان در آینده ای زندگی و کار خواهیم کرد که متفاوت از امروز خواهد بود. وقتی ملل به درک درست از تغییرات دست یابند و فرصت های بیشتری برای زندگی و تأثیر مثبت بر روی آینده به دست خواهد آمد. انسانها به طور ذاتی و فطری تعامل به درک و شناخت آینده دارند. نگرانی انسان از آینده ای نامعلوم و همراه با ویژگی های خاص خود، ضرورت شناخت آینده و برنامه ریزی برای نحوه برخورد با آن را ایجاب می نماید. تدوین و ترسیم چشم اندازهای مختلف در همه حوزه های اقتصادی، سیاسی، امنیتی و فرهنگ- اجتماعی می تواند کشورها را از وارد شدن به آینده ای مبهم و غیرقابل پیش بینی منع کند. کشورها معمولاً موضوعاتی مثل مباحث امنیتی را به شکلی جدی تر پیگیری می کنند. تحولات امنیتی جهان معاصر بعد از دهه ۹۰ در بعد ساختار نظام بین الملل و تحول در ماهیت مباحث امنیتی و کمرنگ شدن مرزبندی های سنتی باعث گردیده که این حوزه همواره مورد توجه تئورسین ها و

¹ - Future Studies

سیاستمداران کشورها باشد. به همین خاطر ضرورت توجه به بررسی روندهای جهانی امنیت به عنوان یک موضوع مهم برای این نوشتار انتخاب گردید. موضوعی که در دل آن به مهمترین روندهای امنیتی جهان معاصر یعنی تحولات آینده نظام بین الملل، امنیت انرژی و ماهیت جنگ های آینده اشاره می گردد. هدف از توجه به چنین روندهایی ترسیم چشم انداز امنیتی آینده و برنامه ریزی های استراتژیک برای مقابله با چالش های احتمالی و تقویت نقاط مثبت برای جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشوری که در کانون این تحولات می باشد، است. در اینجا ارتباط مباحث آینده پژوهی و روندهای امنیت جهانی کمک می کند که درک بهتری از شناخت این روندها و ارتباط آن با امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران حاصل گردد.

اطلاع نسبی از آنچه که ممکن است در آینده اتفاق افتد و وقوع آن محتمل است، در فضای فعلی حاکم بر تحولات عرصه جهانی، ضروری به نظر می رسد. این شناخت به برنامه ریزان و نظریه پردازان کمک می کند تا در عرصه های مختلف با اطمینان خاطر برنامه ریزی نمایند. با توجه به تغییر و تحولات کنونی در ماهیت رشد صنعت و اقتصاد جهانی و همچنین اهمیت مسائل فرهنگی از یک سو و همچنین بحث تحولات امنیتی بویژه وجود تهدیدات امنیتی نرم که هم برای امنیت کشورها و هم فرهنگ و ارزشهای آنها خطر عمده ای محسوب می گردد، کشورها نیاز بیشتری برای تحقیق و پژوهش در حوزه آینده اقتصادی، فرهنگی و امنیتی خود پیدا می کنند. بدون شک کشورهایی که چشم اندازهای آتی خود را ترسیم می کنند توانایی بیشتری برای مقابله با تهدیدها و چالش های فرارو داشته و می توانند به گونه ای بهتر از فرصت های ایجاد شده بهره برداری کنند. در این بین در دو عرصه ملی و بین المللی شاهد فعالیت های گسترده از سوی کشورها و نهادهای مختلف بین المللی جهت رصد تحولات آینده هستیم. کشورها و نهادهای مختلف با توسل به روشهای متعدد مطالعات آینده مبادرت به انجام پژوهش های متعددی در باب تحولات آینده جهان، منطقه و کشور خود نموده اند. طی چند سال اخیر موسسات مطالعاتی مختلفی از

جمله شورای اطلاعات ملی آمریکا¹ NIC مبادرت به تدوین روندهای آینده جهان طی دوره های زمانی ۲۰۱۵، ۲۰۲۰ و ۲۰۲۵ نموده اند که بررسی این گزارش ها و سناریوهای محتمل آن ولو به صورت گزینشی می تواند کمک قابل توجهی به آینده تحولات سایر کشورها نماید. در این میان جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشورهای که دارای جایگاه خاصی در بعد منطقه ای و بین المللی است، هم تحت تاثیر روندهای بین المللی است و هم به نوعی بر تحولات مختلف بین المللی تاثیرگذار است. بنابراین در این تحقیق ضمن توجه به گزارشات جهانی روندهای آینده جهان بر اساس دیدگاه موسسات بین المللی معتبر و اندیشمندان این حوزه، تاثیرگذاری و تاثیرپذیری ایران نیز از این تحولات مورد بررسی قرار می گیرد. هدف این تحقیق در واقع استفاده و بکارگیری همه روندهای بررسی شده نیست و با توجه به جایگاه و وضعیت جمهوری اسلامی ایران در سطح منطقه این تحقیق به دنبال بررسی روندهای امنیتی جهان آینده تا ۲۰۲۵ در سه حوزه: آینده تحولات نظام بین الملل، جنگ های آینده و آینده امنیت انرژی و بررسی فرصت ها و چالش های احتمالی برای جمهوری اسلامی ایران است.

با توجه به آنچه بیان گردید، اساساً در دنیای امروز و در فضای تحولات پیچیده نظام جهانی پیش بینی سناریوهای آینده و اقدام به مطالعات آینده پژوهانه و برنامه ریزی های دقیق و حساب شده برای جمهوری اسلامی ایران امری ضروری است. طوری که تنها در بعد ملی کشورهایی چون ترکیه، عربستان، امارات، قطر و ... در همسایگی ایران به مطالعات آینده پژوهی گسترده ای مبادرت ورزیده اند. آنچه این ضرورت را برای جمهوری اسلامی ایران چند برابر می سازد این است که با توجه به ماهیت اساساً مستقل نظام جمهوری اسلامی ایران و همچنین به چالش طلبیدن هنجارهای اساسی نظام بین الملل و از همه مهمتر جایگاه برتر استراتژیک در منطقه و ضرورت تحقق برنامه های پیش بینی شده در سند چشم انداز ۱۴۰۴، جمهوری اسلامی نیازمند طراحی برنامه ریزی کوتاه مدت و بلند مدت و تدوین استراتژی کلان آینده خود می باشد.

¹ - National Intelligence Council

بدون شک موضوعاتی مثل تغییر و تحول در ماهیت جنگ های آینده، تحولات نظام بین الملل، بحث امنیت انرژی و... در آینده معادلات جهانی تاثیر مستقیم بر روندهای امنیتی آینده جمهوری اسلامی ایران خواهد داشت. همانطور که گفته شد ایران به عنوان یک قدرت منطقه ای تاثیر گذار بر معادلات منطقه و حتی جهانی و پیش رفتن با تحولات موجود در عرصه بین المللی نیازمند واریسی و کنکاش تحولات اطراف خود در بعد منطقه ای و بین المللی است و این مساله ضرورت پرداختن به ترسیم سناریوهای آینده در بعد امنیتی و همچنین ترسیم برنامه ریزی های مدون برای بهره گیری از فرصت های پیش روی تا سال ۲۰۲۵ از یک سو و همچنین مقابله با موانع و چالش های احتمالی در این مقطع در ابعاد امنیتی و سایر ابعاد تاثیر گذار بر روندهای امنیتی را دو چندان می سازد.

۲- ضرورت، اهمیت و اهداف تحقیق

آن چه ضرورت پرداختن به روندهای امنیتی جهان آینده را موجب می شود، بحث تغییرات گسترده در ماهیت قدرت و امنیت بین الملل است. اگر از اهمیت آینده پژوهی صحبت به میان آمد و ترسیم آینده های محتمل و مطلوب اهمیت داشت، این موضوع در ارتباط با مسائل امنیتی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. سه روند امنیتی تحولات آینده نظام بین الملل، امنیت انرژی و جنگ های آینده از جمله روندهایی است که در این تحقیق به عنوان یک فرآیند مورد توجه قرار می گیرد. بر اساس مبانی نظری مکتب کپنهاک که در فصل دوم بیشتر مورد بررسی قرار می گیرد، امنیت پدیده ای است که در بستر یک فرآیند شکل می گیرد و سیاستمداران و تصمیم گیران می بایست به شناسایی فرآیندی پردازند که باعث به وجود آمدن تهدیدات امنیتی گردیده است. این سه فرآیند در اینجا بر حسب ضرورت، اهمیت و هدف مورد بررسی قرار می گیرد.

توجه به تحولات آینده ساختار نظام بین الملل هم به عنوان یک روند امنیتی- سیاسی به این دلیل در این نوشتار لحاظ گردیده که هر گونه تحولاتی در ساختار نظام بین الملل و در موضوع قطبیت می تواند بر مسائل انرژی و جنگ های آینده تاثیرگذار باشد و در مقابل تاثیر عکس هم امکان تحقق دارد، مثلاً عدم تسلط کافی بر منابع انرژی می تواند جایگاه یک قدرت بزرگ یا هژمون را با چالش جدی مواجه سازد. ظهور اقتصادهای نوپا مثل چین، ژاپن، هند، برزیل و...، افزایش نیاز به منابع انرژی در آینده و رقابت های جدی در این زمینه، وقوع مشکلات اقتصادی غرب که از ۲۰۰۸ تاکنون آغاز شده است و... از جمله روندهایی است که ایجاد تحول در نظام بین الملل آینده را محتمل می سازد. اگرچه جمهوری اسلامی ایران بارها اعلام کرده که ساختار فعلی نظام بین الملل را نمی پذیرد و کاملاً مستقل است اما تاثیر چنین تحولاتی در بعد جهانی و متعاقب آن در بعد منطقه ای به ویژه اگر مسئله انرژی را هم دربرگیرد، به طور حتم منافع و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران را تحت تاثیر قرار خواهد داد. اگر تنها به انرژی به عنوان یکی از روندهای اساسی در تحولات آینده نظام بین الملل و احتمال وقوع منازعات در این زمینه نگاه بیندازیم، خود همین موضوع کافی است. که جایگاه و استراتژی های آینده جمهوری اسلامی ایران در این عرصه مورد پژوهش و بررسی قرار گیرد.

اهمیت پیوستگی میان دو حوزه اقتصاد و سیاست و تاثیر و تاثر متقابل آنها در روند پیشرفت واحدهای ملی کاملاً آشکار است. موضوع انرژی به دلیل نقش تعیین کننده ای که در اقتصاد جهانی دارد همواره یکی از مهمترین موضوعات مورد توجه سیاستمداران و تصمیم گیران مختلف بوده است. در این میان و در یک فرآیند تاریخی کشورهای دارای منابع انرژی و کشورهای مصرف کننده انرژی هر کدام بخش عمده ای از ظرفیت ها و توانمندی های سیاست خارجی خود را صرف تولید، توزیع و تضمین امنیت انرژی ساخته اند. قدرت هژمون ثبات هژمونیک خود، قدرت های بزرگ افزایش سطح قدرت ملی نفوذ خود و همچنین کشورهای تولیدکننده نیز تنها راه توسعه خود را در گرو حفظ موضوع امنیت انرژی می دانند. با توجه به

آن چه بیان گردید، ضرورت توجه به چنین حوزه ای در این پژوهش از اهمیت والایی برخوردار است. بررسی روندهای جهانی امنیت توسط موسسات مختلف انرژی و توجه به افزایش میزان نیاز کشورها در آینده به انرژی و تحولات امنیتی تاثیرگذار بر سیستم قیمت گذاری و ... باعث گردیده که این مسئله به عنوان یکی از روندهای امنیتی مهم مورد بررسی قرار گیرد. موضوع از آن جا اهمیت بیشتری پیدا می کند که جمهوری اسلامی ایران یکی از محورهای مهم تاثیرپذیر و تاثیرگذار در حوزه مناسبات آینده انرژی است. بحث تحریم های بین المللی، رقابت های قدرت های نوظهور اقتصادی با قدرت های بزرگ و هژمون در منطقه خلیج فارس و امنیت خطوط لوله و ... از جمله مباحثی است که باعث می شود اهمیت این موضوع برای ایران هم برجسته گردد. موضوعی که دارای ارتباط تنگاتنگی با امنیت ملی و سیاست خارجی کشورمان دارد.

اما در ارتباط با موضوع جنگ های آینده و به نوعی بحث انقلاب اطلاعات، ضرورت ورود جهان معاصر به عرصه نوینی از قدرت ملی و شکل دهنده امنیت بین الملل باعث پرداختن به این بحث گردید. در اینجا مفهوم قدرت ملی دربرگیرنده همه ابعاد اقتصادی، سیاسی، امنیتی، فرهنگی و اجتماعی است. به نظر می رسد دسترسی به جدیدترین ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطی و بکارگیری دقیق آن در دنیای متلاطم امروزی می تواند علاوه بر ارتقاء قدرت سخت کشورها، حوزه های تاثیرگذاری قدرت نرم آنان را نیز چندبرابر نماید. پیچیدگیهای روز افزون تحولات نظام بین الملل و تعاملات تنگاتنگ و نزدیک، فعل و انفعالات سیاسی و فرآیندهای نظامی، محیط جنگهای پیشرفته را از حاکمیت مطلق تاکتیکها و رویه و روشها (استراتژی ها) نظامی خارج ساخته و حوزه نفوذ و تاثیر عوامل تکنولوژیکی، اقتصادی، روانی، فرهنگی، سیاسی و... را در این محیط به شدت گسترش داده است. ایجاد اختلال در اطلاعات نظامی دیگران از طریق ابزارهای رایانه ای و اینترنت، ایجاد آشفتگی و سردرگمی در فرآیند تصمیم گیری گروه های هدف، تلاش برای شکل دادن به افکار عمومی جامعه هدف، ایجاد اختلال در تجهیزات راداری، موشکی و پردازش و تحلیل اطلاعات از

جمله مصادیق پیشرفت های انقلاب اطلاعاتی است که تحت عنوان فرآیندهای جنگ آینده اطلاعات مورد استفاده قرار می گیرد. با توجه به اینکه جمهوری اسلامی ایران نیز طی سال های اخیر تاکید زیادی بر روی قدرت و جنگ نرم داشته و گستردگی دامنه تحولات نرم افزاری امنیت بین الملل را درک کرده، به نظر می رسد ضرورت پرداختن به این موضوع برای ایران به این دلیل که پیشرفت های قابل توجهی در عرصه جنگ های اطلاعاتی و مجازی داشته، قابل توجه باشد.

در فضای مذکور، کشورها در تلاشند که سناریوهای محتمل در روندهای آتی خود را شناخته و اقدام به برنامه ریزی های بلند مدت و تدوین استراتژی های چارچوب مند نمایند. طبیعی است در این میان کشورهایی که به دلیل واقع شدن در یک منطقه استراتژیک و ژئواکونومیک از اهمیت قابل توجهی در تحولات منطقه ای و جهانی برخوردارند، ضرورت بیشتری در خصوص رصد تحولات جهان آینده و روندهای پیش روی خود احساس می نمایند. جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشوری که دارای ساختارهای سیاسی متمایز و متفاوت از ساختار هنجاری و مادی نظام بین الملل می باشد و به نوعی همواره منتقد ساختار نظام بین الملل بوده و شکل گیری ساختار فعلی را از اساس ناعادلانه می داند، همواره نیازمند بررسی روندهای آینده بر اساس مقضیات موجود داخلی و الزامات منطقه ایست.

هدف این تحقیق بررسی جنبه های امنیتی روندهای آینده جهان تا سال ۲۰۲۵ و تعیین فرصت ها و چالش های ناشی از آن برای جمهوری اسلامی است. قاعدتاً بررسی این فرصت ها و چالش ها در عرصه کاربردی افق روشنی را پیش روی سیاستگذاران و تصمیم گیرندگان عرصه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران قرار خواهد داد. هدف علمی مندرج در این تحقیق شناساندن شیوه جدیدی از مطالعات آینده برای محققان و پژوهشگران علمی کشور می باشد. اگر مطالعات آینده پژوهانه از نیمه دوم قرن بیستم با سرعت قابل توجهی در عرصه های مختلف توسعه پیدا کرده اما در کشور ما مطالعات آینده پژوهی در اوایل

قرن بیست و یکم و طی چند سال اخیر مورد توجه جدی قرار گرفته است. هر چقدر که در موضوع مطالعات آینده به صورت جزئی تر موضوعات متعدد را بررسی نماییم شاهد ایجاد نوآوری های بیشتری در این کار خواهیم بود. ذکر دو نکته کفایت که موضوع این پایان نامه بر نوآوری و خلق آثار جدید پژوهشی در زمینه مطالعات استراتژیک و امنیتی برای جمهوری اسلامی ایران بوده است. اولاً موضوع روندهای آینده جهان مثل روندهای ۲۰۱۵، ۲۰۲۰ و ۲۰۲۵ تاکنون در موسسات تحقیقاتی در کشور به عنوان یک ضرورت پژوهشی سویه عملیاتی نداشته و تنها به گونه ای کلی مورد توجه قرار گرفته است. ثانیاً با توجه به موضوع نوشتار حاضر یعنی « روندهای امنیتی جهان تا سال ۲۰۲۵؛ فرصت ها و چالش های جمهوری اسلامی ایران » از میان روندهای بررسی شده به موضوعات تاثیر گذار عمده بر مباحث امنیتی مثل ماهیت نظام بین الملل، ماهیت جنگ های آینده، امنیت انرژی و تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات مورد بررسی قرار می گیرد که تاکنون در این زمینه در کشور چنین حوزه هایی به تفکیک مورد توجه قرار نگرفته است و با توجه به بررسی هایی صورت گرفته موضوع تحقیق حاضر برای اولین بار است که در کشور انجام می گیرد. که این خود نقطه عطفی در آینده امنیتی جمهوری اسلامی ایران و مطالعات امنیتی کشور خواهد بود.

ضرورت انجام کار تحت عنوان روندهای امنیتی بدین دلیل بود که کشورهایی مثل ایران، به دلیل داشتن چالش سخت افزاری و گفتمانی با قدرت های ساختاری نظام بین الملل همواره در معرض تهدیدهای مختلف خواهد بود. بر این اساس حتی وجوه اقتصادی و فرهنگی هم به نوعی رنگ امنیتی به خود می گیرد و حوزه هایی مثل امنیت اقتصادی و امنیت فرهنگی هم مطرح می شود. با توجه به موقعیت فعلی جمهوری اسلامی ایران در منطقه این ضرورت احساس گردید که روندهای امنیتی آینده جهان در سه حوزه: ۱- آینده تحولات نظام بین الملل ۲- جنگ های آینده و ۳- امنیت انرژی مورد بررسی قرار گیرد. به هر حال تحولات آینده نظام بین الملل و مطرح شدن دیدگاههای مختلف در خصوص مساله قطبیت فضای آینده امنیتی جمهوری اسلامی ایران را تحت تاثیر قرار می دهد. همچنین بحث جنگ های آینده و در واقع طرح